

ANDRZEJ GRZYWACZ

Profesor Jerzy Ważny (1927-2010)

Jerzy Ważny urodził się 18 grudnia 1927 roku w Borysławiu w ówczesnym województwie lwowskim. Studia ukończył na Wydziale Leśnym SGGW w Warszawie w 1950 r., specjalizując się w zakresie patologii i konserwacji drewna pod kierunkiem prof. dra hab. Józefa Kochmana. Po uzyskaniu dyplomu uzupełniał swoje przygotowanie specjalistyczne na Wydziale Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, w zakresie anatomii i cytologii drewna u ks. prof. dra Józefa Szulety oraz w zakresie mikrobiologii u prof. dra Kazimierza Basalika. Już podczas studiów Jerzy Ważny podjął w 1949 r. pracę w Instytucie Technologii Budowlanej, gdzie do 1956 r. prowadził prace badawcze w zakresie ochrony i konserwacji drewna w budownictwie. W latach 1956-1978 pracował początkowo w Katedrze Fitopatologii SGGW, która organizacyjnie wchodzi w skład Wydziału Ogrodniczego, a następnie w Zakładzie Fitopatologii Leśnej i Konserwacji Drewna na Wydziale Leśnym SGGW. Profesor Ważny był twórcą i pierwszym kierownikiem tego Zakładu, który od 1979 r. pod nazwą Zakładu (Katedry) Ochrony Drewna funkcjonuje na Wydziale Technologii Drewna SGGW.

Jerzy Ważny stopień doktora nauk technicznych uzyskał na Wydziale Technologii Drewna w 1957 r. na podstawie rozprawy „*Wpływ działania grzybów *Merulius lacrymans* (Wulf.) Fr. i *Coniophora cerebella* Pers. na fizyczne właściwości niektórych gatunków drewna*”. Stopień doktora habilitowanego nauk leśnych uzyskał w 1962 r. na Wydziale Leśnym SGGW na podstawie dorobku naukowego i rozprawy „*Badania nad wpływem odżywiania mineralnego na wzrost grzybów *Coniophora cerebella* Pers. i *Merulius lacrymans* (Wulf.) Fr.*” Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1969 r., a profesora zwyczajnego w 1976 r. Po 49 latach pracy naukowej, w 1998 r., prof. J. Ważny przeszedł na emeryturę, choć nadal pracował w Instytucie Technologii Drewna w Poznaniu oraz pełnił wiele funkcji w organizacji nauki, szczególnie w Polskiej Akademii Nauk.

Dorobek naukowy prof. Jerzego Ważnego jest imponujący, bardzo wartościowy i interdyscyplinarny, obejmuje ponad 450 publikacji, w tym około 300 o charakterze naukowo-badawczym, z czego ponad 100 ukazało się w czołowych czasopismach zagranicznych, np. „Wood Science and Technology”, „Wood and Fiber Science”, „Biodeterioration”, „Holzforschung”, „Material und Organismen”, „Holz als Roh-und Werkstoff”,

Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz, członek rzeczywisty PAN, przewodniczący Wydziału Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN

„Chimia Drewna”. Opracował lub uczestniczył w opracowaniu bardzo licznych instrukcji, wytycznych i projektów dotyczących szeroko rozumianej ochrony drewna, 17 norm państwowych i branżowych dla badań jakości środków ochrony drewna, 7 patentów na impregnaty do drewna. Ważne dla teorii i praktyki ochrony drewna osiągnięcia zjednały prof. Jerzemu Ważnemu wielkie uznanie u specjalistów oraz sprawiły, że były i są szeroko cytowane w polskim i międzynarodowym piśmiennictwie naukowym i podręcznikowym. Badania dotyczyły patologii i konserwacji drewna w postaci surowca, drewna przerobionego oraz tworzyw drzewnych – w budowlach i konstrukcjach, w obiektach mieszkalnych, inwentarskich, zabytkowych, zarówno świeckich, jak i sakralnych, w tym najwyższej rangi historycznej w kraju. Badania obejmowały także diagnostykę, fizjologię, fizjografię oraz biologię i ekologię organizmów niszczących drewno, głównie grzybów. Wiele miejsca poświęcono badaniu wpływu grzybów na właściwości drewna, metodom badań jakości środków ochrony drewna, sposobom konserwacji. Profesor Jerzy Ważny stosował często oryginalne i nowatorskie metody badań, dzięki czemu uzyskiwał ważne dane i wkroczył na pionierskie obszary i zagadnienia patologii i konserwacji drewna. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt niespotykanej pracowitości i pasji badawczej, cechującej Go w całym okresie pracy naukowej. Wszystko to składało się na fakt, że prof. Jerzy Ważny był uznawany za twórcę liczącej się w kraju i za granicą szkoły ochrony drewna i budowni.

Na uznanie zasługuje redakcja i współautorstwo pierwszego w Polsce podręcznika „*Ochrona budynków przed korozją biologiczną*”, wydanego przez „Arkady” w 2001 r., nagrodzonego przez Ministerstwo Infrastruktury oraz wyróżnionego nagrodą za najlepszą książkę akademicką z zakresu techniki „Atena 2001”. Jako szczególne osiągnięcia, wzbogacające naukę w skali międzynarodowej uznać należy opracowanie „*Kompleksowe badania nad modernizacją i optymalizacją światowych metod toksykometrycznych ocen środków ochrony drewna*”. Bardzo ważnym dla praktyki konserwatorskiej było opracowanie, opatentowanie i wdrożenie do produkcji 4 nowoczesnych, proekologicznych środków ochrony drewna o powszechnym zastosowaniu, w oparciu o czwartorzędowe związki amoniowe (preparaty solne).

W okresie pracy na Wydziale Leśnym SGGW współuczestniczył w badaniach wpływu przemysłowych zanieczyszczeń powietrza na grzyby chorobotwórcze drzew leśnych; wpływu zanieczyszczeń powietrza na zmiany naturalnej odporności drewna na działanie grzybów; możliwości zastosowania fungicydów systemicznych wykorzystywanych w ochronie roślin uprawnych w celach ochrony drewna i innych.

W ostatnich latach życia interesował się mechanizmami działania nanobiocydów dla potrzeb ochrony drewna, we wszystkich zakresach jego zastosowania.

Działalność dydaktyczna Profesora jako wykładowcy na kursach i szkoleniach była bardzo bogata i różnorodna. Prowadził zajęcia dydaktyczne na Wydziale Leśnym i Wydziale Technologii Drewna SGGW, na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dziej Sztuki

Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie oraz na kierunku etnologia Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Były to studia stacjonarne, zaoczne i podyplomowe oraz doktoranckie. Wykładał ochronę i konserwację drewna, fitopatologię leśną z mikrobiologią, korozją biologiczną materiałów, ochronę dzieł sztuki ludowej przed korozją biologiczną, ochronę obiektów budowlanych i zabytków drewnianych. Na wyjątkowe podkreślenie zasługuje długoletnia działalność jako wykładowcy na kursach i szkoleniach w Ośrodku Doskonalenia Kadr Ministerstwa Gospodarki Komunalnej i Budownictwa we Wrocławiu, a później dla potrzeb Polskiego Stowarzyszenia Mykologów Budownictwa i stowarzyszeń branżowych wchodzących w skład Naczelnej Organizacji Technicznej.

Profesor Jerzy Ważny był promotorem 11 doktorantów, z których 5 zostało profesorami. Kierował ok. 110 pracami magisterskimi na Wydziale Leśnym i Wydziale Technologii Drewna SGGW. Był kilkadziesiąt razy recenzentem rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz wniosków dotyczących nadania tytułu naukowego profesora lub zatrudnienia na stanowisku profesora w różnych uczelniach i instytucjach. W latach 1978-1981 był dziekanem Wydziału Technologii Drewna, wieloletnim członkiem Senatu SGGW oraz licznych komisji senackich i rektorskich. Szczególnie duże zasługi ma w pracy na rzecz Senackiej Komisji ds. Nauki.

Profesor Jerzy Ważny był inicjatorem i organizatorem Sympozjów Ochrony Drewna, poczynając od 1963 r., odbywają się one nadal w odstępach dwuletnich, z udziałem polskich i zagranicznych pracowników nauki oraz praktyków. Po sympozjach ukazują się zeszyty zawierające wygłoszone referaty i doniesienia. W trakcie trwania sympozjów, które najczęściej organizowano w Leśnym Zakładzie Doświadczalnym SGGW w Rogowie koło Koluszek, miały miejsce wystawy publikacji naukowych, wydawnictw reklamowych, nowych środków ochrony drewna. Sympozja te stały się źródłem wiedzy, postępu technicznego, inspiracji twórczej dla praktyki ochrony i konserwacji drewna w wielu działach gospodarki i aktywności społecznej.

Profesor Jerzy Ważny miał osiągnięcia naukowo-teoretyczne, ale również aplikacyjne. Był współtwórcą koncepcji organizacyjnych, metod i środków podjętych dla likwidacji zagrzybienia budynków, co miało ogromne znaczenie w okresie powojennym, w szczególności na terenach tzw. Ziemi Odzyskanych. Wraz z zespołem wykonał przeszło 9 tys. ekspertyz budynków i innych obiektów porażonych przez grzyby rozkładające drewno i owady – techniczne szkodniki drewna. Pod kierunkiem Profesora dokonywano konserwacji drewna w bardzo licznych obiektach zabytkowych, np. Zamek Królewski w Warszawie, Pałace w Nieborowie i Wilanowie, liczne kościoły drewniane, obiekty w prawie wszystkich skansenach i muzeach budownictwa ludowego w Polsce, w szczególności sprawował przez wiele lat, wspólnie z drem Michałem Czajnikiem, stałą opiekę konserwatorską nad Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku oraz Muzeum Wsi Lubelskiej. Był wielokrotnie doradcą i konsultantem praktycznym zagadnień konserwatorskich.

Bardzo bogata była działalność prof. J. Ważnego w zakresie organizacji nauki. Był wieloletnim członkiem Polskiego Towarzystwa Leśnego, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego oraz Polskiego Towarzystwa Mykologów Budownictwa, które nadało Mu godność członka honorowego. Przewodniczył Komitetowi Technicznemu nr 185 ds. Ochrony Drewna i Materiałów Drewnopochodnych w Polskim Komitecie Normalizacyjnym, był członkiem prezydium Komitetu Trwałości Budowli PZITB. Profesor Ważny był członkiem redakcji czasopisma „Wood Protection” w Wielkiej Brytanii, przewodniczącym Rady Programowej czasopisma „Folia Forestalia Polonica, Ser. B – Drzewnictwo”. Był przewodniczącym lub członkiem licznych rad naukowych, komisji i zespołów w Ministerstwie Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, Ministerstwie Gospodarki Komunalnej, Ministerstwie Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, Pracowni Konserwacji Zabytków, Fundacji Ochrony Zabytków, Ośrodka Badań i Konserwacji Zabytków, Instytutu Technologii Drewna oraz w innych organizacjach i stowarzyszeniach naukowych.

Wyjątkowo aktywny był w pracach dla dobra PAN. W latach 1995-2006 był przewodniczącym Komitetu Technologii Drewno PAN, od 1999 r. wiceprzewodniczącym Rady Upowszechniania Nauki przy Prezydium PAN, członkiem Komisji Dyscyplinarnej przy Prezydium PAN, członkiem Komisji Nagród Naukowych Wydziału Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN.

Profesor Jerzy Ważny został w 1991 r. wybrany członkiem korespondentem PAN za wybitny wkład naukowy w rozwój drzewnictwa, a w szczególności za przyczynienie się do wzrostu wiedzy w zakresie ochrony oraz konserwacji drewna i budowli, a także za propozycje licznych zastosowań aplikacyjnych. W 2004 r. został członkiem rzeczywistym PAN. Autorytet i szacunek na arenie społeczności międzynarodowej konserwatorów drewna spowodowały, że Profesor był od 1976 r. członkiem International Academy of Wood Science z siedzibą w Wiedniu (IAWS), od 1995 r. członkiem New York Academy of Science, od 1970 r. członkiem założycielem International Research Group on Wood Protection (IRG), której to organizacji został w 2007 wybrany „Honorary Life – Long Member”. Od 1971 r. współpracował w Working Group on Wood Protection w ramach IUFRO (Międzynarodowa Unia Leśnych Organizacji Badawczych).

Profesor wielokrotnie wyjeżdżał do licznych krajów jako *visiting professor*, np. Indii, Australii, Nowej Zelandii oraz jako *invited speaker* na konferencje i sympozja naukowe jako przewodniczący, moderator w sekcji lub autor głównego, wprowadzającego referatu. Był uczestnikiem kilku światowych kongresów IUFRO. Bardzo liczna jest grupa placówek naukowych polskich i za granicą, z którymi utrzymywał stałe kontakty i współpracę naukową.

Wysoka kultura osobista, życzliwy stosunek do współpracowników i studentów, wyjątkowo rozległa wiedza fachowa, odczytanie w zakresie najnowszej literatury naukowej i bran-

zowej sprawiły, że prof. Jerzy Ważny cieszył się autorytetem i poważaniem wśród studentów, pracowników nauki, specjalistów – praktyków ochrony drewna, wśród najwybitniejszych naukowców naszego kraju. Działalność Profesora przyczyniła się do powstania i rozwoju nowych dyscyplin naukowych – patologii i konserwacji drewna, mikologii i mikrobiologii budowlanej, korozji biologicznej materiałów i surowców przemysłowych.

Za działalność naukową, dydaktyczną i organizatorską na rzecz nauki i społecznego ruchu naukowego był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany, między innymi przez Rektora SGGW; Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki; Ministra Edukacji Narodowej; Ministra Budownictwa; Ministra Gospodarki Komunalnej. Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP, posiadał odznaki Zasłużonego Działacza Kultury, Zasłużonego dla Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, Zasłużonego dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W 1990 r. otrzymał znaczącą nagrodę międzynarodową „Ron Cockroft Award” (Szwecja) od International Research on Wood Protection. Za wybitne osiągnięcia w dziedzinie konserwacji zabytków otrzymał Medal im. Bohdana Marconiego, przyznany przez ASP w Warszawie. W 2006 r. uzyskał Nagrodę PZITB im. Władysława Danileckiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie trwałości i ochrony obiektów budowlanych przed korozją biologiczną, a w 2006 r. Medal im. Michała Oczapowskiego przyznany przez PAN za wybitny wkład w rozwój nauk leśnych (drzewnictwa). Wielokrotnie był nominowany za cykl prac nad toksycznością biocydów do zwalczania szkodliwych grzybów (rozkładających drewno) do nagrody naukowej „Fundacji Marcus Wallenberg Prize” w Szwecji. W 2009 r. za całokształt działalności naukowej uzyskał Nagrodę Prezesa Rady Ministrów.

Profesor Jerzy Ważny zmarł nagle 23 sierpnia 2010 r. w Warszawie. Po nabożeństwie żałobnym w kościele św. Katarzyny został pochowany 26 sierpnia 2010 r. na cmentarzu przy ul. Wałbrzyskiej.

Odszedł od nas wybitny uczony, wychowawca wielu pokoleń młodzieży akademickiej, nauczyciel młodych pracowników nauki. Nauki leśne – drzewnictwo poniosły niepowetowaną stratę.

Literatura

- Babicki R. 2005. *Prof. dr hab. Jerzy Ważny członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk*. Przemysł Drzewny, lipiec/sierpień, 48.
- Lutowski K. 1997. *Jubileusz prof. dra hab. inż. Jerzego Ważnego, członka korespondenta PAN*, Materiały IV Sympozjum PSMB „Ochrona obiektów budowlanych przed korozją biologiczną i ogniem”. Szklarska Poręba, 7-11.
- Karyś J. 2005. *Profesor Jerzy Ważny – laureat nagrody Komitetu Trwałości Budowli PZITB w roku 2004*. Inżynieria i Budownictwo, 1, 3.
- Ważny J., Kotowska W. (red.) 1990. *Zakład Ochrony Drewna 1950-1990*. Wydawnictwo SGGW – AR, Warszawa.
- Teczka osobowa członka PAN: Jerzy Ważny (1991-2010).

